

Komáromi Öregdiák

A komáromi magyar gimnázium BARÁTI KÖRÉNEK 3. hírlevele

2005. július

II. évfolyam

2. szám

Első, de nem utolsó!

Győzött az anyanyelv összetartó ereje, és június 4-én létrejött sokunk álma, vágya vagy remélt elképzelése: az első összediáktalálkozó anyaiskolánk falai között. Örömmel és meglepetéssel nyugtázhadjuk, hogy sokan voltunk. Úgy érzem, abban, hogy ilyen szép számmal összejöttünk, nagy szerepet játszott 355 éves múltra visszatekintő gimnáziumunk mágikus vonzóereje, ami az iskola kezdetétől napjainkig – tudatban vagy tudat alatt – a keresztény erkölcs értékrendjéből, a nemzettudat alakításából, a józan becsületre nevelésből, a minél szélesebb, átfogóbb pragmatikus tudás átadásából, röviden a gerinces, ütőképes, kreatív ember formálásából adódik. Ezt kaptuk mindannyian útravalóként a göröngyös további életútra. Gondolom, mindnyájunkat visszahozott az az ösztön, amely a magyar gimnázium megnyitása pillanatában ide irányított bennünket: a magyar nyelv szeretete és összetartó ereje, amit nem győzők hangsúlyozni.

A találkozó fénypontja a Gyémánt és Arany Matúra oklevelek átadása volt a 60 és 50 éve érettségizett diákoknak. Nagyszerű gondolat volt Horváth József nyugalmazott igazgató úrtól, s immár harmadízben valósult meg. Ezúttal vették át, utólag, az Arany Matúra oklevelet az 1952-ben érettségizettek is, és az első, 1951-ben érettségizett osztály sem érezheti magát mostohának, mivel ők is megkapják visszamenőleg az Arany Matúrát ez év szeptember 16-án, a tetőtér átadása alkalmából megvalósuló nagyszabású ünnepségen, amelyre minden volt diákot ismét szeretettel várunk.

Pálmai Godofréd bencés atya Pannonhalma üzenetét hozta a Nagytalálkozóra

***Tőzsér Árpád Kossuth-díjas költő, 1954-ben érettségizett a komáromi gimnáziumban. Arany Matúra oklevelét tavaly vette át. 2005-ben Az év könyve-díjat kapott a Magyar Írók Szövetségétől.**

Tőzsér Árpád*

FEJEZETEK EGY KISEBBSÉGTÖRTÉNELEMBŐL

1

*How is kezdődött?
A gyermek ezen a sámli állott,
ebbe a falitükörbe bámult és sírt.
S itt bámult a bátyja
– kezében katonaláda –
az ablak mögé
akasztott történelembe.*

*(Jaj, még megvan a keze,
tapinthatná az arcom,
még itt van a házban, melynek
csontjai vagyunk,
ketten a tükör-jelenben,
háttal a történelemnek.)*

*Aztán elindult,
s valószerűtlen lett egyszerre,
valószerűtlen, akár egy vázlat:
két karja, háta, feje –
görbék, vonalak, pontok
egy ismeretlen,
készülő táj térképén.*

2

*Tizenöt éves voltam, és addig
nekem még senki sem mondta, hogy
„maga”.*

*Pirultam, izzadni kezdtem,
szűk lett az ingem nyaka.
„Maguk eszik meg Magyarországot!” –
mondta. Egy kaszárnya előtt
álltunk. Én vakációra
igyekeztem, de a határon
egy buzgó katona majdnem lelőtt.
Behoztak. Álltunk. A túloldalon
háztetők: piros remegés.
„Maguk...” Falvak fészengtek.
Fehér tornyokban harang
rángott, mint nyakban a nyelvés.
Hűsz éve... – „Maguk eszik meg...” –
mondja a hadnagy, és nevet.
Ebben a „maguk”-ban nőtt fel
egy gyermek, s kapott egy néptörredék
lélet és – nevet.*

►►► Első, de nem utolsó!

Az ötlet megszületését havi találkozók és az ott megbeszélte céltudatos tevékenységek követték. Kitűnő önkéntes csapat jött össze, amely fáradságot, szabad időt nem sajnálva tüsténkedett a sikeres megvalósítás érdekében. A Nagytalálkozó szervezőinek nevét hadd ne soroljam fel, láthatók a fényképen. Szívből jövő köszönetem mindegyiké. Szükségesnek tartom viszont, hogy külön köszönetet mondjak Andruskó Imre igazgató úrnak, aki nagy segítséget nyújtott a Baráti Kör szervezőinek a sikeres lebonyolításhoz. Köszönet jár a két előadónak is, Jakab István tanár úrnak „Anyanyelv és magyarságtudat” című értékes előadásáért és Gáspár Tibor tanár úrnak a vérpezsdítő „A gyalázatos Trianon”-ról szóló eszmefuttatásért. Mindkét előadás emelte a találkozó színvonalát. Igaz, hogy nem az én tisztem, mint szervezőnek, értékelni a találkozó egészét, de engedjenek meg néhány észrevételt.

A találkozó betöltötte rendeltetését. Nemcsak osztálytársakkal találkozhattunk, de rég nem látott iskolatársainkkal is, felelevenítve a régmúlt történeteit, diákélményeit, és aktuális társadalmi és politikai problémákról is szót válhattunk.

Aki figyelmesen és körültekintően lépett a történelmi épület falai közé, panelokon olvashatott iskolánk történetének kezdeteiről, a készülő iskolatörténeti gyűjtemény első két fejezetéről, információkat szerezhetett a Baráti Kör születéséről, tevékenységéről, hozzájuthatott a Komáromi Öregdiák című hírlapunk első két számához. Módjában volt kitölteni, de legalább megszerezni a belépési nyilatkozatot a Komáromi Magyar Gimnázium Öregdiákjainak és Tanárainak Baráti Körébe. Azok, akik ezt a nyilatkozatot már korábban kitöltötték, átvehették (volna) a tagsági igazolványukat (sajnos, nem mindenki jött el a már jelentkezett tagok közül).

A kultúrára szomjazókat kielégítette a könyvsátor a gimnázium udvarán, ahol mindenki a maga irodalmi ízlésének és pénztárcájának megfelelően vásárolhatott értékes irodalmi műveket.

A könyvsátortól pár lépésre a fák hűvöse alatt pótolhattuk a nyári melegben kipárolgott testnedveinket és felhasznált energiánkat a választékos üdítőket, sört, pecsenyét és sült kolbászt kínáló alkalmi étkezdében (lacikonyhán).

Hagyományteremtés részesei lehettünk két tanterem névadó ünnepségén. Az egyik a „Cornides-terem”, másik a „Brentán-terem” nevet kapta, dr. Cornides István egyetemi tanár, volt komáromi bencés diák, és a komáromi születésű geográfus Brentán Károly jezsuita szerzetes emlékét megörökítve. Az ünnepség résztvevői dr. Kalácska József, illetve Varga Róbert kitűnő tolmácsolásában gazdagíthatták ismereteiket a két ismert magyar tudós értékes élettrajzával.

Fent: A szervezők. Lent: Dr. Bastrák Ferenc megnyitja az első Nagytalálkozót.

További újdonság tárult azok elé, akik megnézték gimnáziumunk gazdagodását és fejlődését, az átadás előtt álló beépített tetőteret. Ismételten és nyomatékosan meghívok minden Baráti Kör-tagot és minden gimnáziumunkban érettségizett diákot szeptember 16-ára, a nagyszabású átadási ünnepségre. Ne feledd: **szeptember 16-án 9 órakor megint várunk a gimnáziumban!**

Felhívom a Baráti Kör azon tagjait, akik kitöltötték a belépési nyilatkozatot, hogy azon a napon tartjuk első taggyűlésünket is, ahol a jövőnkre vonatkozó kérdéseket szeretnénk megbeszélni. Mindenkit várunk!

Statisztikával nem akarom untatni a kedves és türelmes olvasót, de annyit megjegyeznék, hogy 61, 60, 53, 50, 48, 45, 20, 10, 5 éves érettségi osztálytalálkozók voltak. Szép számban összejöttünk olyan diákok is, akik nem osztály-, hanem össz-diáktalálkozóra jöttünk el. Remélem, jövőre – **2006 júniusának első szombatján** – mindnyájan eljöttek. Minden diák, aki a Komáromi Magyar Gimnáziumban érettségizett. Ennek reményében búcsúzom, és ne feledd: szeretettel várunk mindenkit 2005. szeptember 16-án és 2006 júniusának első szombatján is a második Nagytalálkozóra! ✱

Dr. Bastrák Ferenc

A KEZDETEK ...**JEZSUITA ISKOLA KOMÁROMBAN * 1624–1773**

A Loyolai Szent Ignác által 1534-ben alapított Jézus-társaság 1624-ben Komárom városában is megkezdte működését. Midőn Gaál Péter, a helyőrség parancsnoka a Szent András-templomot Fodor János jezsuita atya gondjaira bízta, Comaromium településen jezsuita misszióállomás alakult. Az alapítólevelet 1635. szeptember 26-án írták alá. Az első időben csak két misszionárius élt a várban, akik a városban a lelkészi teendőket is ellátták. 1766–1773 között már húsz jezsuita költözött Komáromba. A lelkészkedéssel foglalkozó nagy többség négy templomban látta el feladatát: a külső és belső vár egy-egy templomában, valamint a városban lévő Szent András- és Szent János-templomban. A Szent András templom magyar, a Szent János templom német plébánia volt. Az 1710-es pestisjárvány alatt a rendtársak közül hatan a járvány áldozatává váltak.

A jezsuiták sokoldalú tevékenységet folytattak, elsődleges céljuk azonban a hittérítés volt. Az 1665-től 1777-ig terjedő időben összesen 3164 más vallású lakost térítettek át a katolikus hitre. Az ellenreformáció időszakában Althán várparancsnok hitvesével együtt alapítványt létesített azzal a céllal, hogy a jezsuiták a vár bejáratától jobbra fekvő Vágróf házának nevezett épületben gimnáziumot alapíthassanak. **1649-ben megkezdtek az oktatást.** Az iskola neve: „Komáromi Érseki Jézus-társasági Katolikus Gimnázium”. Négyosztályos gimnáziumként indult, s így működött még 50 évig. A négy osztály: parvisták, principisták, grammatisták, syntaxisták. A négyosztályú gimnáziumban kezdetben két tanár tanított. Az intézet hatosztályúvá

fejlesztését 1698-ban kezdték meg, s az iskola 1701-ben már teljes szervezetszerű nagygimnáziumként működött. A kisgimnáziumban kettő, a nagygimnáziumban három rendtag látta el az oktatás feladatát.

A jezsuiták magas színvonalon oktattak. A tanévet november elején kezdték és szeptember elején zárták, híres tantervüket a Ratio Studiorum szabályozta. A vizsgák két részből álltak, írásbeliből és szóbeliből. Ha az elsőt a tanuló nem teljesítette, akkor másodikra nem mehetett, hanem ismételnie kellett. Az iskolai naplók arról számolnak be, hogy az órarendek évszakonként változtak, de a vallás, a latin nyelv és a fegyelem minden időszakban elsőséget élvezett.

A gimnázium igazgatását 1716-ig a házfőnökök intézték, majd ezt követően a prefektusok. Az iskola látogatottsága igen tekintélyes volt. A diákok létszáma átlag 200 volt, de 1706-ban már 346, 1746-ban pedig 480 tanulóval számolnak be a források. A diákok közül néhányan – internátus hiányában – a rendház konyháján étkeztek. A rendház a XVIII. század közepétől évenként 12 szegény tanulónak adott ételmezt.

Mária Terézia uralkodása idején, 1749-ben a Szent András-templommal szemben felépített emeletes épületbe költözött a főgimnázium, amelynek emeleti része az 1763-i földrengéskor leomlott, a földszintet azonban gyorsan rendbe hozták, így az új tanévet a két felső osztály, a retorikai és poetikai meghagyásával folytatták, az egész emeletet pedig színháznak rendezték be.

Az oktatás nyelve és a hivatalos nyelv a jezsuiták 127 éves működése alatt természetesen a latin volt. Latinul tanították az egyes tantárgyakat, latin volt a levelezés és az iskolai ügyvitel, a naplók, az évkönyvek nyelve is. Tankönyvek híján a tanárok a megtanulandó anyagot latinul diktálták le, a magyarázatot azonban magyarul adták meg, úgyszintén az egymás közötti érintkezés és társalgás nyelve is a magyar volt. A nagyobb diákok számára a hitszónoklatokat (exhortatio) latin nyelven, a kisebb tanulók számára a hitelemzést (catechesis) azonban magyarul tartották. A házi feladatok, versenyfeladatok, a viták és a versenyek dialógusai, valamint a színjátékok is – egy-két esettől eltekintve – latin nyelvűek voltak.

„Aki jellemes, az nem árulhatja el nemzetét, fáját és régi hazáját.”

Az iskolatörténeti gyűjtemény első lépései... A Nagytalálkozóra Kulcsár Zsuzsannának köszönhetően elkészült a jezsuitákról szóló összeállítás (a képen), valamint a bencés korszak első tablóját is láthatták a találkozó résztvevői.

Harmos Károly: A városligeti tónál

HARMOS KÁROLY (1879-1956) Somogy községben született. 1902 és 1908 között külföldön tanult festészetet. 1910 és 1943 között a komáromi bencés gimnáziumban rajztanári állást töltött be. 1911-ben bekapcsolódott az akkor megalakult Jókai Egyesület munkájába, és többek között alapító tagja volt a Jókai Egyesület Szépművészeti Osztályának (JESZO) 1924-ben. Ennek keretében helyi és felvidéki kiállításokat rendeztek, előadásokat szerveztek. 1920-ban indította el művészeti rajziskoláját, amelyben számos, később nemzetközi hírűvé vált komáromi festőművész kezdte pályafutását. Művészete összetett és ellentétes volt: a fantasztikus mesevilág mellett a jelenkorból merítette témáit. Ezen kívül foglalkozott grafikával, illusztrációval, reklámfestéssel, készített freskót, oltárképet, ipari formaterveket és karikatúrákat. Révkomáromban 2000 őszén nyílt emlékkiállítás műveiből.

A '80-as évek második felében a gimnáziumban Harmos Károly nevét viselő képzőművészeti szakkör működött. A kör rajztanára előbb Bencicsné Ganzer Katalin volt, aki valamikor maga is Harmos mester műhelyét látogatta, majd elköltözése után Kopócs Tibor vette át a helyét.

Az utolsó bencések nevében

Meghatódva, elérzékenyülve

Nehezen tudom leírni, milyen érzések kavargtak bennem, amikor 60 év után beléptem a komáromi gimnázium épületébe. Meghatódtam, elérzékenyültem. A sors méltatlansága miatt sokáig idegennek, kizártnak éreztem magam ebből az épületből. Most is csak a lépcsőházon át a tanári szobába jutottam el. Talán majd legközelebb megnézhetem a tablónkat is, a komáromi bencés diákok utolsó mohikánjainak tablóját, amelyik a komáromi, a negyedi (ahova kitelepítettek) és a pozsonyi lakásaink padlásain volt tárolva, és 1999-ben végre felkerült arra a helyre, ahova tartozik.

A 350-ik évforduló alkalmából kiadott emlékkönyvben dr. Szabó Rezső volt osztálytársam megemlékezik erről írásában. Az érettségi találkozókat a rendszerváltás után Pannonhalmán tartottuk Hites Kristóf osztályfőnökünkkel.

Három nővéremen kívül a családból 10 személy képe ékeskedik a tablón. Bíró Lucián és Tomaschek Mária képei a tanári karral több tablón is láthatók.

Most, amikor a komáromi öregdiákok baráti körének alakulásáról értesültem, jó érzés volt, hogy rám is számítanak, hogy talán nekem is közöm van ehhez az iskolához, ahol bizonyára nyújthatunk egymásnak valamit a múltból, kiegészítést a fehér foltokhoz. Két bencés pedagógusról, Bíró Luciánról és Hites Kristófról szeretnék több információt átadni. Én mind a kettővel szemben elfogult vagyok, ezért mások írásait küldöm el majd az 1999-es emlékkönyv hiányainak pótlására.

Üdvözlettel

Altdorfferné Tomaschek Berta

Megj.: Tomaschek Berta Bíró Lucián unokahúga. Pozsonyban él, az „utolsó mohikánok” egyike.

▶▶▶ **A KEZDETEK ...**

A jezsuiták 127 éve Komáromban nyugodtan telt. Tanítói működésükre jellemző az oktatás egysége, amely több mint száz év alatt is alig változott. A tanárok mély hivatástudattal dolgoztak. Fizetésük nem volt, néha kaptak csak némi zsebpénzt a házfőnöktől. Kétségtelen a jezsuiták érdeme a hazai tudományok művelése terén, mely érdemet a haza polgárai osztatlanul elismertek.

Mivel a jezsuita rendet 1773-ban feloszlatták, három év múlva a komáromi gimnáziumot a pannonthalmi bencések vették át. ✱

KZS.

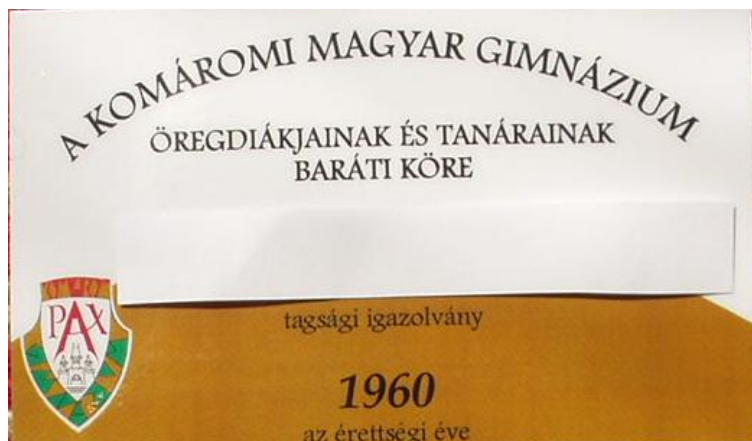
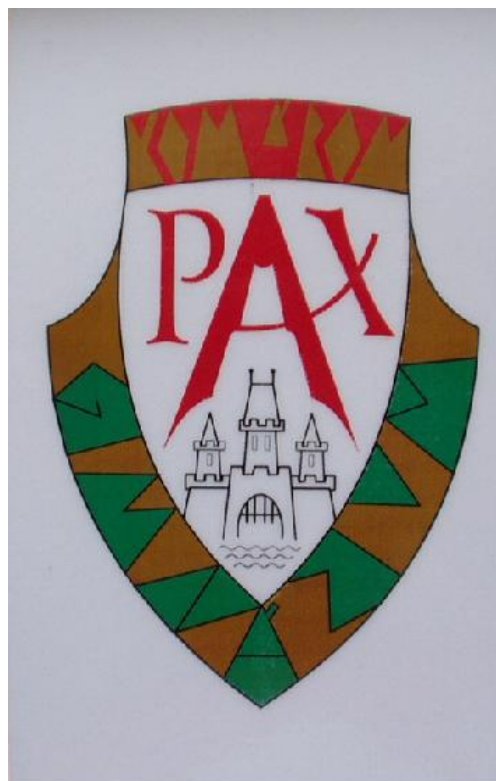
Forrás: Gyenis András S. J. Régi jezsuita rendházak: Központi rendi kormányzat Vác, 1941. 91 p.

A Komáromi Szent Benedek-Rendi Kat. Gimnázium Évkönyve az 1938-39. iskolai évről. Közzéteszi: Gidró Bonifác igazgató

Nagy János szobrász 70 éves

1935. június 17-én született Budapesten. 1954-ben érettségizett a komáromi magyar gimnáziumban Kovács Magda osztályában. A Pozsonyi Képzőművészeti Főiskolán szobrászatot tanult. 1961-től számos hazai és külföldi csoportos kiállításon vett részt, egyéni kiállításai 1967-től láthatók. Köztéri, illetve háromdimenziós és dombormű jellegű szobrok, valamint a plakett- és éremművészet területén vannak jelentős alkotásai. A komáromi gimnázium előtt álló *Elsős* műkö szobor 1959-ben készült. Az 1967-ben készült travertin *Árvíz emlékmű* Gútán áll, a Nagykaposon lévő *Erdélyi János* emlékművet 1969-ben készítette. További köztéri alkotásai találhatók többek között Dunaszerdahelyen, Komáromban, Párkányban, a Hortobágyon, Nagymenyeren, Galántán, Füleken. Legutóbb a Monostori erődben lehettünk tanúi a *Kitelepítettek* című monumentális alkotása leleplezésének. A bronz dombormű az erőd oldalára van felerősítve: egy vonat, amelybe belezsúfolták a kitelepítendőket, az otthon maradók pedig nézik a távolodó vonatot. Ugyanekkor volt az erődben Nagy Jánosnak egy nagyon szép kiállítása is, ahol köztéri szobrai is láthatók voltak.

A gimnázium Baráti Körének felkérésére Nagy János tervezte az egyesület képen látható emblémáját (jobbra) és tagsági igazolványát is.

Zs. Nagy Lajos

Kevés már a fény

*Egyszer majd vakonddá változom,
és férgek közé kaparom magam,
mert körülöttem kevés már a fény,
s a nyirkos szélben elhull a hajam.*

*A virágtalan gyökerek között
csak ámuldozó kavicsok hada
sikoltozza, hogy mi bajom lehet,
hogy mit akarok, mért jöttem haza.*

*(Virágtalan, madártalan,
telen-talan, telen-talan,
Ez a világ világ-talan.*

Mely ágára kössem magam?)

2005. június 11-én, élete hetvenedik évében meghalt

Zs. Nagy Lajos költő,

„a jelentéssel megáldott és megvert szónak” mestere. Szeptemberben lett volna 70 éves.

Komáromban érettségizett 1954-ben. Tanított, volt rádióriporter és lapszerkesztő. Versei, elbeszélései, karcolatai, satírái, glosszái elsősorban a hazai lapokban, majd önálló kötetekben jelentek meg. Versválogatását tartalmazó utolsó kötete *És majd eltűnők* címmel néhány hónappal halála előtt jelent meg. Gimnáziumi osztálytársa és költőtársa, Tözsér Árpád így ír a róla készült nekrológban: „Meghalt a barátom, Zsé. Akkorra, mire ismert és elismert költő lett, polgári nevét szinte elfelejtettük, mindenki költői nevén szólította, mindenki Zsé-nek hívta, „abszolút” költő lett. ... Zsé formát adott egy széthulló létnek, életet egy „elátkozott” ábécé minden betűjének. ... Nagy Lajos, a magyar nyelv és költészet Északi Génuszának a „Zsé”-je a kozmikus drámát és pátoszt iróniával és öníroniával emberivé alakító vers mestere volt.”

Zs. Nagy Lajos 2005-ben Posonium Irodalmi Díjat kapott, de személyesen már nem tudta átvenni.